

Ätbara växter och bär

Människan är allätare med en kropp som är gjord för att äta mat som kommer från både djur och växer. Växter och bär lämnar sällan spår efter sig på boplatser eller vid matlagning i Övre Norrland. Därför är det svårt att veta vad de faktiskt åt. Här beskrivs några exempel på vad de skulle kunna ha ätit.

Bär: De flesta bär innehåller mineraler och lingon, hjortron och rönnbär har hög halter av c-vitamin. Bär kan ätas färska, eller torkas för att ätas senare. De ätbara bär som fanns tillgänglig för människorna även på stenåldern här var hallon, blåbär, lingon, hjortron, kråkbär, odon och rönnbär.

Björk: Björkens sav, blad, innerbark och knoppar går att äta. Framförallt bladen är rik på c-vitamin.

Hassel: Under perioder av varmare klimat växte hassel i längs norra Västerbottens kustland och det innebar att de som levde här då hade möjlighet att få tag på hasselnöter.

Harsyra: Bladen smaker syrligt och ska inte ätas i stora mängder på grund av att de innehåller oxalsyra. Harsyra går bra att ha till sallad.

Kirskål: Bladen kan ätas som de är eller användas i matlagningen så som vi använder spenat idag.

Kvanne: Hela växten går att äta som den är. Den kan också kokas, rosta eller torkas för att ätas senare. Växten innehåller hög halt av c vitamin och innehåller även kuraminer som kan påverka blodgenomströmning i muskler. Det är känt att samerna har ätit kvanne under lång tid.

Maskros: Dess späda blad och blommor kan användas som sallad.

Nässlor: Innehåller mycket mineraler och vitaminer. Det går att koka soppa eller torka nässlor för att äta senare. Tänk på att de bränns när de är färska!

Tallinnerbark: Innerbarken kan torkas och lagras och malas till mjöl. Mindre bitar går att göra gröt av eller ha i grytor. Innerbarken innehåller c vitamin, järn samt fibrer och kolhydrater. Det är känt att samerna ätit tallbark under lång tid.

Älgört: Blommorna kan man ha som smaksättare i bordsvatten eller koka te av.

Ängssyra: Den kan ätas som den är eller kokas till gröt eller i annan matlagning. Växten är c-vitaminrik

Andra användning områden för växter

Växter som medicin:

Människorna har genom tiderna använt växter som medicin. Det kan både ha att göra med kunskap om växternas effekter eller föreställningar om olika växter egenskaper.

Från historisk tid vet man att människor använt kåda från tall när man fått ett sår. Det visar sig när man undersökt kådan i modern tid att den har en bakteriedödande effekt. Man har även använt näver som plåster.

Tråd och snöre:

Vissa växtfibrer går bra att tillverka tråd, snören och rep av. En sådan växt är exempelvis brännässla som går att använda på detta vis. Även här finns exempel från historiskt tid att växten brukats på det viset.

Att tänka på!

Att bara prova ny ätbara växter och bär i lagom mängd, innan du vet hur din mage påverkas. Var säker på att du inte är allergisk innan du provar.

Ofta smakar späda skott bäst, plocka och provsmaka på våren och försommaren.

Kom ihåg att allemansrätten inte gäller för alla växter och träd. Dessutom är vissa växter helt fridlysta och får inte plockas alls.

En del växter går även att få tag på i butik som exempelvis torkade nässlor, maskros, och de vanligaste bären går även att köpa syltade, torkade eller frysta.

OBS! Det finns giftiga växter i våra trädgårdar och natur, prova bara sådant du helt säker på att du vet vad det är och för det tillsammans med en vuxen.

*Den virtuella floran finns på: <http://linnaeus.nrm.se/flora/>
<https://www.naturskyddsforeningen.se/vilda-vaxter>*

Fångstgropar

Fångstgropar är gropar grävda för att fånga större djur så som älg och ren. Eftersom arkeologerna nästan enbart hittat spår i form av brända älgben på undersökta boplatserna tror arkeologerna att det är mest älg som fångats i dessa under forntiden. Flest gropar har hittats i inlandet och färre ut mot kusten, men det finns undantag exempelvis fångstgropar i Medle och Myckle.

Fångsgroppar hittas som enskilda gropar eller i hela system med flera stycken gropar efter varandra. Fem eller fler gropar kallas för system. Jägaren kan vänta på att älgen själv går i gropen eller vara mer aktiv genom att driva djuret mot groparna.

De ligger ofta längs höjder, sjöar, mossar eller vattendrag. På samma ställen som älgarna vandrar. Älgar rör sig mellan olika platser och kommer tillbaka till samma platser år efter år. På vintern håller sig älgarna mer stilla i grupp inom ett mer begränsat område, fångstgroparna grävdes på sådana platser.

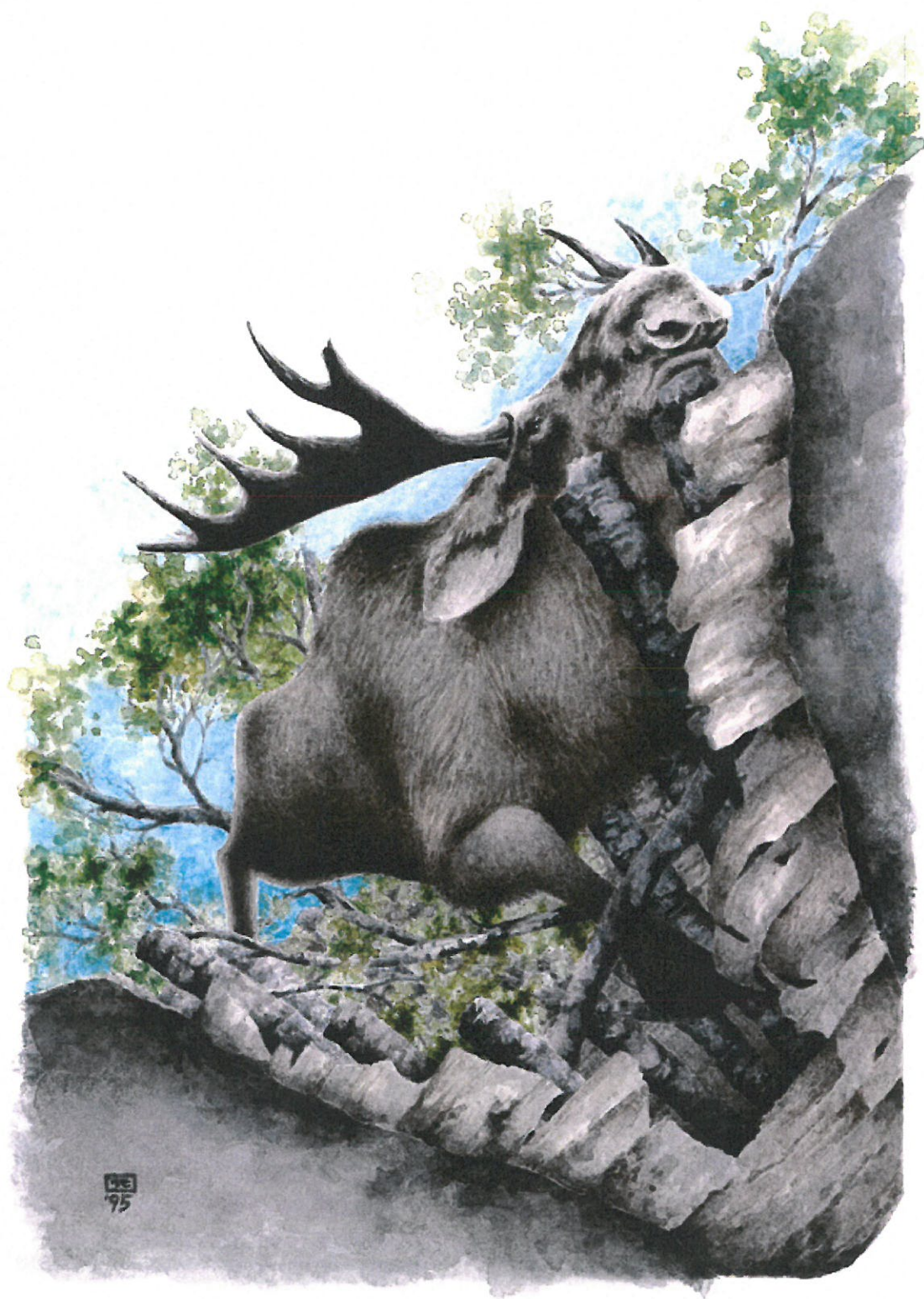
De flesta fångsgropar är runda och kantade med en låg jordvall. De är vanligen mellan 2,5 – 5 meter i diameter och 0,5 -2 meter djupa med konisk eller rektangulär botten. Vid utgrävningar av fångstgropar ser man ibland avtryck i botten, spår efter att det funnits någon slags konstruktion. Troligen har det funnits en konstruktion gjort av trä som gör att älgen fastnar med benen och gör de svårt för djuret att ta sig ur gropen.

Från en älg får man mat att äta, hudar till kläder och tältduk, samt senor att göra tråd av. Älgens ben och horn går att använda till exempelvis nålar, metkrokar och pilspetsar.

C -14 dateringar visar att fångsgropar använts långt in i historisk tid och troligen ända fram tills det förbjöds i lag år 1864. Då var älgen nästan helt utrotad men har numera återhämtat sig och det finns gott om älg i våra skogar.

Fångstgrop i Drängsmark.

Hur det skulle kunna ha sett ut när en älg fastnar i en fångstgrop.